

Мухарем Баздуль (1977) є одним із найпопулярніших балканських письменників, що ввійшли в літературу після розпаду Югославії. Народився у Травнику (Боснія і Герцеговина), закінчив філософський факультет у Сараєві, де й жив до 2012 року.

Друкується (книжки й журналістські матеріали) в Боснії і Герцеговині, Чорногорії, Хорватії та Сербії, опублікував п'ятнадцять книжок, переважно романи й оповідання. Володар кількох літературних премій у країнах колишньої Югославії, зокрема нагороди за найкращу книжку року в Боснії (2000). Його твори перекладено англійською, німецькою, польською, чеською, болгарською і македонською мовами. Живе у Белграді.

«Ніби звичайні історії звичайних людей навколо одного концерту світового туру U2 створюють особливу магію присутності у повоєнній Боснії. Багатомовні, мультирелігійні, прості й величні водночас. Яюсь гармонійно вписується в це слов'янське розмаїття поезія від Боно, лідера U2, та ще й в оригінальній версії англійською. Коли читаєш, майже не відчуваєш частоті зміни мов від англійської до боснійської... а тепер, дякуючи перекладу від Андрія Любки, і до української. Книга про молодь, про смак до життя, трохи філософії і трохи рок-музики. Одне слово, Beautiful Балкани».

Володимир Лавренчук
банкiр, музикант

ISBN 978-617-614-211-9

9 786176 142119

• КОНЦЕРТ • МУХАРЕМ БАЗДУЛЬ

КОНЦЕРТ
МУХАРЕМ БАЗДУЛЬ

U2

Мухарем Баздуль

Концерт

З боснійської переклав Андрій Любка

УДК 82-94+93/94

Б 27

Баздуль, Мухарем

Концерт / Мухарем Баздуль ; пер. з босн. Андрія Любки. – Чернівці : Книги – XXI, 2018. – 112 с.

ISBN 978-617-614-211-9

Книжка популярного боснійського письменника Мухарема Баздуля розповідає про культовий концерт гурту U2, який відбувся 23 вересня 1997 року на стадіоні в Сараєві й зібрав 45 тисяч людей. Місто ще лежало в руїнах після кількарічної облоги, а країна залишалася розсвареною після страшної громадянської війни. І саме цей концерт став символом повернення Боснії до нормального, мирного життя. На виступ U2 вперше йшли разом православні, католики і мусульмани, які ще донедавна були учасниками й жертвами братовбивчої війни. У той вечір музика об'єднала їх, мистецтво загоювало роз'ятрені рани, ця ніч була святкуванням кінця війни, Боно кричав: «Viva Sarajevo! Fuck the past, kiss the future!» Міжнародні інформаційні агенції писали: «За ці дві чарівні години гурт U2 зробив те, чого не змогли зробити військові, політики та дипломати: він об'єднав Боснію». Книжка Баздуля поєднала в собі елементи нон-фікшну й емоційний авторський погляд на концерт, який сам Боно вважає найважливішим в історії гурту U2.

Книгу видано за підтримки АТ «Райффайзен Банк Аваль»

Жодну частину з цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва.

ISBN 978-617-614-211-9

Обкладинку розроблено з використанням світлини Roberto Scorta (CC BY 2.0).

© Muharem Bazdulj, 2003

© Книги – XXI, 2018, видання українською мовою

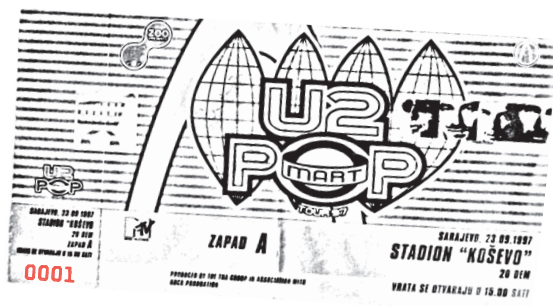
© Андрій Любка, 2018, переклад

© Анна Стьопіна, 2018, обкладинка та ідея дизайну

Усі права застережено

КОНЦЕРТ

• МУХАРЕМ БАЗДУЛЬ

Про концерт думки розділилися. Дехто був упевнений, що він принаймні відбудеться, але точної дати не знав. Інші з сумнівом хитали головами. Аргументи перших були ідеалістичними. Вони весь час згадували обіцянку Боно, факт, що Новий рік він зустрів у Сараєві, його дружбу з Послом, пробоснійську активність під час ZOO TV туру, концерт *War Child* у Модені, пісню *Miss Sarajevo*, славнозвісний гуманізм U2. Інші ж, навпаки, цинічно стверджували, що гроші є центром усього, тому концерт неможливий, бо з нього неможливо отримати прибуток. (Пізніше, вже після самого концерту, вони знову стверджуватимуть, що причина була комерційною – реклама. Настільки вони невеликовні.) Свій цинізм вони підпирали і якимись на око переконливими доказами: фактом, що в першому списку всіх концертних локацій туру *POPMART* Сараєва не було, а також очевидною неспроможністю якоїсь бідної країни після кількох років руйнівної війни організувати концерт, що став би частиною найбільшого, найскладнішого і найдорожчого рок-туру в історії планети.

І ось одного дня новину громоподібно підтверджено. Так, концерт відбудеться! Визначено й дату: перший день осені,

двадцять третє вересня*. Три дні після Італії, три дні до Греції: Боснія. Поштові відділення по всій країні обклеєні плакатами, бо квитки продаються в їхніх кіосках. З'явилися й автомобілі, на капотах яких розстеляли плакати і продавали квитки, мов лотерейні білети. Коштував квиток двадцять марок. То було вдвічі менше, ніж вартість квитка на інший найдешевший концерт у рамках цього туру, а востаннє за таку низьку ціну на концерт U2 можна було потрапити в 1983 році.

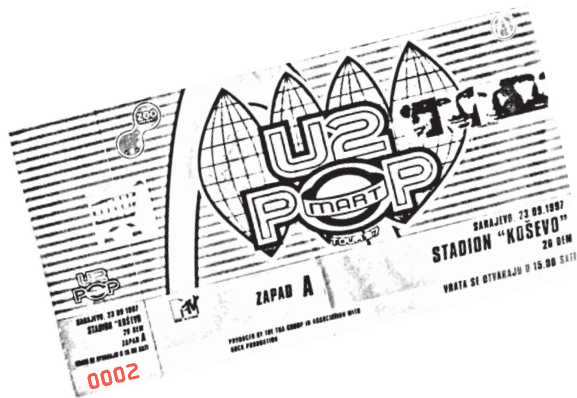
Плакат був блакитним. Згори великими жовтими літерами була написана назва гурту. Нижче, трохи меншими буквами, слово *POP*. Дві «Р» були червоними, а «О» – жовта й у формі земної кулі, помережаної меридіанами й паралелями, на її жирному білому екваторі було написано *MART*. Ще нижче і ще меншими словами писало *TOUR 97*. Посередині – чотири фотографії з останнього альбому: Адам, Боно, Ларі, Едж. У нижній половині великий білий напис повідомляв: 23.09.1997; САРАЄВО; стадіон «Кошево». На самому дні – інформація про місце продажу квитків (з інтернет-сторінкою *ticketproplus* включно) й оголошення, що брама стадіону відчиниться о п'ятнадцятій годині.

Квиток на концерт був змакетований під плакат. На ньому ще були грандіозна жовта цибулина й розквітла мапа світу, схожа на колишнє лог'о новин белґрадського телебачення. Лінія, що розділяла купон і решту квитка, проходила через середину квадрата, на якому був стилізований рисунок візка із супермаркету. Квитки були двох типів, залежно від того, чи відвідувач хотів місце на полі або на трибунах. На звороті було зображення стадіону з нагадуванням про заборону

* Астрономічна осінь починається після осіннього рівнодення 22–23 вересня (*тут і далі – прим. пер.*).

проносити «зброю, скляну тару, парасольки, палиці й інші небезпечні предмети та професійне обладнання (для фото-, відео- та аудіозапису)» і повідомлення, що на вкриту травною частину стадіону можна ввійти тільки у спортивному взутті.

Новий альбом *POP*, з нагоди якого й організовано тур, був найдовше очікуваним альбомом U2 за всю історію гурту. Бо ж минуло вже чотири роки після *Zoorora*. Перед виходом альбому фани були збентежені проголошеним поворотом гурту в бік техно, але побоювання, на щастя, виявилися зайвими.

Наприкінці травня, коли завершилися лекції, Марко домовився з господинею, що за червень, липень і серпень заплатити половину суми. Він був задоволений орендованою квартирою й планував прожити в ній і наступний навчальний рік. Але час, коли пар немає, не збирався проводити в Сараєві. На экзамени буде їздити автобусом. Попри це, за вересень вирішив заплатити повну ціну. Вже тоді він знав, що дві вересневі ночі переночує власне на цій квартирі: ту, що перед, і ту, що після концерту.

Марковому батьку не подобалася звичка їздити на іспити автобусом. Та й загалом йому не подобалося, що Марко на кожні вихідні приїздить додому. Він говорив, що поки сам був студентом, то додому приїздив максимум раз на два місяці й досі жалкує, що після університету взагалі повернувся в Травник, а повернувся він тільки тому, що в Сараєві цілий рік не міг знайти роботу. Та коли все ж змирився з уподобаннями сина (хай там як, а ощадливість – це ощадливість), не міг зрозуміти, чому той за вересень вирішив платити повну ціну, особливо з огляду на факт, що академічний рік закрив ще в червні й хвостів не мав. Марко сказав, що на концерт збирається поїхати днем раніше, бо не хоче, щоб його

плани поламав якийсь випадковий корок, поломка автобуса чи щось подібне. То були майже ті самі аргументи, що батько використовував, коли вичитував Марка, який на екзаameni вирушав за п'ять дванадцята. «Невже концерт для тебе важливіший за екзаameni?» – вражено запитав його батько. Марко глянув на нього, не вірячи, що будь-кому, навіть його рідному батьку, може взагалі спасти на думку можливість порівнювати іспити, цю квінтесенцію тривіальності, з концертом, та ще й з яким концертом!

Отож двадцять третього вересневого ранку Марко прокинувся у своїй маленькій студентській квартирі на цокольному поверсі одного з будинків у районі Мейташ. То була сто тринадцята ніч, яку він тут переночував. Знав про це, бо провадив своєрідний підрахунок. На підвіконнику, що виступав над узголів'ям його ліжка, Марко щоночі перед вимиканням світла малював риску. Чотири короткі вертикальні він перекреслював однією довшою горизонтальною: це означало один період у п'ять ночей. Попереднього вечора Марко поставив третю риску в новій серії й нарахував двадцять дві «п'ятірки». Підрахунок почався випадково. У нудьзі своєї першої сараєвської ночі Марко подумав про в'язницю: йому здалося, що він засуджений до чотирирічного ув'язнення, і, спонуканий силою цієї аналогії, він накреслив риску як символ першого відлежаного дня. Пізніше це продовжувалося за інерцією, хоча нудьга поволі розвіювалася. Та все ж навіть після веселих пиятик, коли він повертався додому в передранкові години, Марко не забував дряпнути риску. Як і не забував щоп'ятниці йти на автовокзал.

Батько спершу думав, що Марка тягне додому через дівчину. На першому курсі університету він крутив з однією Іриною, випускницею гімназії. Але й після розриву цих стосунків частотність Маркових приїздів не зменшилася. Невдовзі

після Ірини з'явилася Адіса, після неї – та мала сусідка, а потім і Дженіта, майже тридцятирічна медсестра, та батькові ставало все ясніше, що син приїжджає не через них. Чи маєш дівку в Сараєві, запитав одного разу батько, а Марко лише зневажливо фиркнув. На козаку немає знаку, жодних зобов'язань, додав він дещо пізніше.

А Марка додому тягнув сам дім. Точніше – його горище. Адже безпосередньо перед війною (Марко був у сьомому чи восьмому класі) батько перетворив з усіх поглядів ніяке горище на власну кімнату Марка. У даху пробрили чотири вікна, стіни обшили ламберією, занесли ліжку, стіл, чотири солом'яні крісла, старий телевізор і Маркові речі. Переселення на це піддашся Марко вважав своєю першою ініціацією, абсолютно безсумнівним доказом власної зрілості. Цигарки чи пияцтво, атестат зрілості чи перший секс, вступ в університет – нічого з цього не могло зрівнятися з переселенням.

На піддашші Марко прочитав першу книжку, позичену з «великої» бібліотеки. До того сім років він був записаний у дитячу секцію, де прочитав чи не всі книжки. Переселення на піддашся додало йому хоробрості записатися у «справжню» бібліотеку, де він став наймолодшим читачем. Також на піддашші Марко вперше наважився слухати музику дещо голосніше. За кілька місяців він переконав батьків перенести до нього і відеопрогравач, який вони майже не використовували. Так напередодні війни Марко розпочав «мандрівку довкола власної кімнати». І так, першою річчю, прикріпленою до стіни піддашся (вона на тому ж місці й через сім років), був великий плакат U2: *Rattle and Hum*.

Першою піснею U2, яку почув Марко, була, либонь, *With or Without You*. Він почув її по радіо на піку її триумфального походу світовими топами хітів. Йому було десять років і було cool

цікавитися зарубіжною музикою. Найчастіше музичні графіті на сніжно-білих стінах новобудов у Травнику волали: U2. *The Joshua Tree* була першою платівкою, яку Марко купив (має її й нині). Так усе почалося.

Наступного року він купив *Rattle and Hum*, не лише платівку, а й футболку, великий постер і відеокасету (а вдома ще не мав відеопрогравача). Після цього він ретроактивно скупить і всі попередні альбоми: *Boy* і *War* як касети, а решту платівками. Вже з того часу в школі U2 став його *differentia specifica*. (Був принаймні ще один Марко в їхньому поколінні, їх часто плутали, а тепер разом з його ім'ям часто говорилося *той, що слухає U2*.) Перший альбом, що він купив як мешканець піддашся, був *Achtung Baby*. Невдовзі почалася війна.

На початку війни Марко виграв свою першу битву за піддашся. Батьки збиралися заборонити йому перебувати й – особливо – спати нагорі. Тоді вважалося, що бомби найбільше люблять верхні частини будинків. У спазматичному нападі юнацького бунту Марко лякав утечею з дому, самовбивством, самоспаленням, грозився покалічитися, тож батьки відмовилися від своєї ідеї. На піддашші Марко (завжди схильний до підрахунків) прочитав точно сімсот дев'яносто сім книжок, лівову частку з них – якраз під час війни. Без сумніву, переглянув і понад тисячу фільмів (тут точної цифри не було). Та якби весь час, згаяний на читання й перегляд фільмів, скласти докупи, то все одно навіть близько він би не рівнявся часу, проведеному за слуханням U2.

Усі свої любовні переживання й радості; всі моральні дилеми, нічийну землю між атеїстичним гедонізмом і цнотливою метафізикою неінституціолізованого Бога; одночасну тугу за множиною й однією; патріотизм як любов до рідної сторони і власних спогадів (любов до батьківщини), а не як різку

й набряклу національну патетику (*останній прихисток негідників*); політику як боротьбу за слабшого; смерть як відсутність містерії й банальності; техніку як близькість відчуження; життя як амальгаму піднесених думок і брудної практики, – усе це Марко знайшов у піснях U2. І не лише це! Літературу і кінематограф він сприймав спочатку через призму U2, знаходячи випадкові й не зовсім випадкові зв'язки. Присвяти з пісень U2, скажімо, привели Марка до Вендерса, що став його улюбленим режисером. Присвяти Буковські й Делмору Шварцу спонукали прочитати «Сендвіч із шинкою» і «На ліжку голому, в печері Платона». Рядок з пісні *The Ocean* відкрив йому Оскара Вайльда, а назва *A Sort of Homecoming* – Пауля Целана. Єйтсові рядки з вірша *The Winding Stair*, які Борхес узяв за епіграф до оповідання «Біографія Тадео Ісідоро Круза (1829–1874)»: *I'm looking for the face I had / before the world was made*, – цитувалися в новій пісні *Mofo*. І якраз ці випадкові збіги були для Марка особливо дорогими. Борхес, наприклад, каже: «Темрява – це кров пораниених речей», а Боно співає: *The night is bleeding like a cut*. Або коли Сарамаґо пише, що «власні сумніви можуть для людини стати світлом, що йде попереду неї», Боно виспівує: *Uncertainty can be a guiding light*. Вигук *Salvation in the blues* ідентичний до К'єркеґорового «Моя туга – моя фортеця» (зрештою, з К'єркеґором варто пов'язувати й попередній рядок: *Angel in Devil's shoes*). Або улюблений приклад Марка (бо пов'язує Боно й Маркового земляка), а зокрема відоме речення Андрича*: «Пишу небагато й важко; немає нічого без нашої

* Іво Андрич (1892–1975) – народжений у Травнику югославський письменник, лауреат Нобелівської премії з літератури (1961) за роман «Міст на Дрині».

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка,
повну версію книги.